

Towarzystwo Naukowe Płockie i jego zabytkowe zbiory 1820-2020

W 2020 r. mija 200. rocznica założenia Towarzystwa Naukowego Płockiego (TNP), instytucji o wyjątkowym znaczeniu dla polskiej historii i kultury. Stowarzyszenie jest najstarszym z istniejących towarzystw naukowych w Polsce. Zostało utworzone 3 czerwca 1820 r. przez grupę płockich intelektualistów na czele z Kajetanem Morykonim (1774-1830), w wyniku oddziaływania postępowych idei oświecenia. Pierwszym prezesem Towarzystwa został Adam Prażmowski (1764-1836), ówczesny biskup płocki i senator Królestwa Polskiego.

Zasadniczym celem działania organizacji było gromadzenie materiałów na temat województwa płockiego. Zebrany zasób stał się bazą dla powołanego w 1821 r. z inicjatywy członków Towarzystwa muzeum. Jego zbiory (ponad 10 tys. eksponatów), upaństwowione w 1949 r., obecnie znajdują się w posiadaniu Muzeum Mazowieckiego w Płocku. W roku 1821 za zgodą ówczesnych władz powstała również biblioteka.

W dziejach Towarzystwa Naukowego Płockiego można wyróżnić trzy zasadnicze okresy. Pierwszy z nich trwał od 1820 r. do 1830 r., kiedy to represje zaborcy po upadku powstania listopadowego spowodowały zawieszenie aktywności organizacji. Towarzystwo wznowiło działalność w 1907 r. i funkcjonowało do wybuchu II wojny światowej we wrześniu 1939 r. (okres drugi). Po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. TNP zostało reaktywowane i funkcjonuje do dziś (okres trzeci), kontynuując swoje cele statutowe związane z badaniami regionalistycznymi i ochroną dziedzictwa kulturowego Mazowsza.

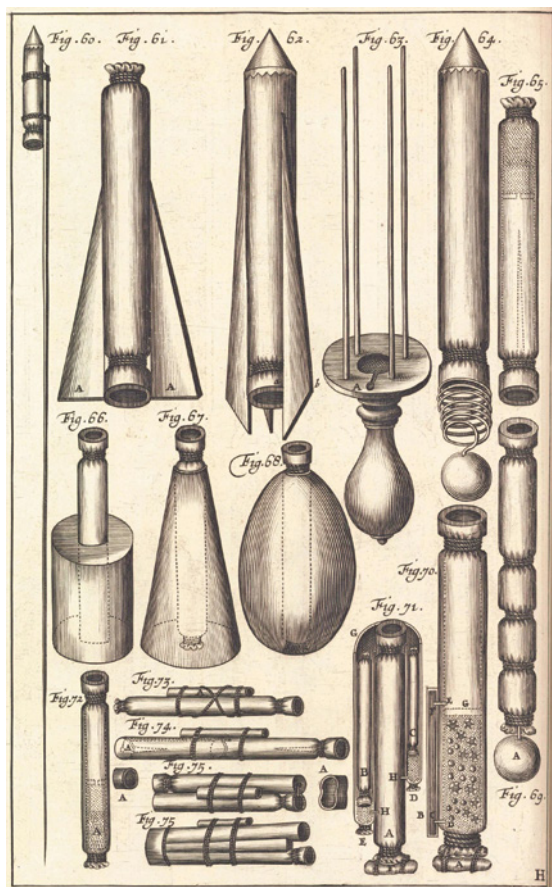
Organizacja realizuje swoją misję poprzez organizowanie konferencji, odczytów, wykładów, wystaw, wspiera prace naukowe, funduje stypendia i ogłasza konkursy na granty

II. 1. Stare druki
Źródło: zbiory TNP

II. 2. Karta z iluminowanym inicjałem i floraturą pochodząca z pergaminowego wydania
tzw. Statutu Jana Łaskiego, 1506
Źródło: zbiory TNP

II. 3. Karta przedstawiająca projekty rakiet z dzieła *Artis magnaë artilleriæ pars prima* Kazimierza Siemienowicza, 1650

Źródło: zbiory TNP

badawcze. Staraniem TNP od 1956 r. nieprzerwanie ukazuje się czasopismo „Notatki Płockie”, jak również wiele wartościowych pozycji książkowych.

Obecnie działające Societas Scientiarum Plocensis skupia w swoich szeregach dziewięciu członków honorowych i trzystu trzydziestu pięciu członków zwyczajnych, którzy realizują swoje zainteresowania i pasje w sekcjach tematycznych Komisji Badań Naukowych.

W ramach swojej struktury organizacyjnej Towarzystwo prowadzi naukową Bibliotekę im. Zielińskich, Archiwum TNP oraz Muzeum TNP, które przechowują cenne zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe nie tylko rangi polskiej, ale i światowej. Większość z nich pochodzi z tzw. Biblioteki Skępskiej, należącej do rodziny Zielińskich – właścicieli majątku Skępe – ojca Gustawa (1809-1881) i syna Józefa (1845-1905).

II. 4. Tablica nad wejściem do zabytkowej XV-wiecznej siedziby TNP
Źródło: zbiory TNP

Wśród najważniejszych cimeliów TNP należy wymienić: pergaminową kartę z rękopiśmiennej Biblii (IX w.), tzw. Statut Jana Łaskiego – pergaminowe wydanie z 1506 r., pierwodruk dzieła *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika (1543), pionierski traktat dotyczący budowy rakiet *Artis magnaе artilleriae* Kazimierza Siemienowicza (1650), jedyny kompletny zestaw 80 grafik *Los Caprichos* Franciscą Goi z pierwszego wydania (1799) czy XVI-wieczne kroniki Marcina Bielskiego, Marcina Kromera i Macieja Miechowity. Zbiory liczące ponad 400 tys. jednostek (stan na 31.12.2019) są przechowywane w dwóch zabytkowych budynkach – w tzw. Domu pod Opatrznością oraz w XV-wiecznej siedzibie Towarzystwa, która znajduje się na „Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego” i należy do najstarszych budynków w Płocku.

Towarzystwo Naukowe Płockie udostępnia swoje zasoby w formie tradycyjnej i cyfrowej, konsekwentnie poddając procesowi digitalizacji historyczne zbiory i upowszechniając je na stronie Płockiej Biblioteki Cyfrowej (<http://www.tnp.org.pl/biblioteka/dlibra>).

Na Jubileuszowy 2020 Rok Zarząd TNP przygotował szereg przedsięwzięć, mających na celu uczczenie tak zacnej rocznicy. Niestety pojawienie się wirusa Covid-19 zmusiło do zweryfikowania programu obchodów rocznicowych. W ustalonych terminach udało się jedynie zrealizować prezentację kalendarza na 2020 r. oraz promocję książki *Ludzie TNP. Słownik biograficzny (1820-2020)*. Pozostałe uroczystości zostały przeniesione na drugą połowę 2020 r. Główne obchody, podczas których odbędzie się wernisaż wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*, obrazującej ogrom wartości historycznych, arty-

II. 5. Zabytkowe wnętrza XV-wiecznej siedziby TNP

Źródło: zbiory TNP

stycznych i kolekcjonerskich zbiorów należących do Jubilatą, zostały przeniesione na jesień 2020 r.

W kolejnych miesiącach przewidziano promocję trzech publikacji – dwóch w ramach serii *Zbiory specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego*, t. 1: *Najstarsze manuskrypty (IX-XVIII w.) i inkunabuły* oraz t. 12: *Zabytkowe wnętrza gmachów TNP*, a następnie książki *Dzieje Płocka (lata 1945-2020)*. Inne okolicznościowe inicjatywy to: wystawienie sztuki *Wesele na Kurpiach* w Teatrze Dramatycznym w Płocku, nagranie hymnu Towarzystwa, zamieszczenie pamiątkowej tablicy na gmachu siedziby stowarzyszenia, prezentacja znaczka organizacyjnego oraz medalu wybitego z okazji 200-lecia TNP. Na grudzień zaplanowano otwarcie wystawy grafik z cyklu *Los Caprichos* Francisca Goi, która zakończy obchody 200-lecia TNP i da początek obchodom 200-lecia Muzeum Mazowieckiego w Płocku, powstałego w 1821 r. z inicjatywy Towarzystwa Naukowego Płockiego.